

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Ракітянська Л. М.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри методики музичного виховання,
співу та хорового диригування
Криворізького державного педагогічного університету
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

Основу наукового дослідження у будь-якій галузі наукового знання складає його методологічна основа як загальна система теоретичних знань, які виконують роль провідних принципів наукового пізнання, шляхів та засобів реалізації наукового дослідження [5, с. 66]. У багаторівневій структурі методологічного знання одним із найбільш вагомих методологічних підходів визнаний системний, сутність якого в тому, що він спрямовує дослідника на системне бачення дійсності, на розуміння світу з позиції його системної будови. Системний підхід передбачає, що будь-який об'єкт дійсності може бути представлений як відносно самостійна система, що має певну будову і свої закони функціонування та розвитку [6, с. 8-9]. Для більш глибокого розуміння сутності системного підходу, застосування в нашому дослідженні його засадничих принципів, коротко розглянемо історичний аспект його виникнення та розвитку.

Базовими поняттями загальної теорії систем, засновником якої є австрійський вчений, філософ Л. фон Берталанфі є: система, підсистема, елементи, множинність, взаємозв'язок, структура, цілісність, ієрархія, системоутворюючі зв'язки, емерджентність [6]. Як поняття давньогрецького походження «система» використовувалось у своєму первинному значенні як «сполучення, організм, організація», поступово набуваючи більш узагальнюючого змісту у значенні «цілого, складеного із частин». Як свідчить історія філософії, починаючи з часів Античності, філософське осмислення ідеї системності пов'язувалось з проблемами, навколо яких б'ється нині системологічна думка. Це передусім проблема порядку і хаосу [7].

Вагомий внесок у створення сучасної методології системного підходу зіграли праці відомих вчених-філософів В. Г. Афанасьєва, І. В. Блауберга, В. М. Глушкова, В. М. Садовського, А. І. Уємова, Є. Г. Юдіна та ін. Для нашого дослідження суттєве значення має думка науковців про те, що всі системи – сукупності, але не всі сукупності – системи [6], що означає, що сукупністю визнається сума механічно об'єднаних і неупорядкованих між собою явищ, процесів тощо. З точки зору системного підходу дослідження будь-якого явища, процесу має обов'язково пов'язуватись з виокремленням в ньому характерних, базових ознак системності, про які йшлося вище.

Розвитку методології системного підходу у вітчизняній педагогічній науці присвячені наукові праці провідних вчених В. П. Андрущенко, Н. Г. Батечко, Ю. В. Бикова, В. І. Бондаря, С. У. Гончаренка, В. А. Кушніра, В. І. Лозової, В. І. Лугового, І. В. Малафійка, В. О. Огнев'юка, С. О. Сисоєвої та ін. Системний підхід в педагогіці, вважає С. У. Гончаренко, спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різноманітних типів зв'язків та зведення їх у єдину теоретичну картину [1]. С. О. Сисоєва підкреслює, що багатогранність сторін, елементів, відношень, внутрішніх і зовнішніх факторів функціонування і розвитку соціально-педагогічного процесу визначає необхідність його системного вивчення, що передбачає розгляд об'єкту дослідження як системи: виявлення певної множини її елементів, встановлення класифікації і впорядкування зв'язків між цими елементами, виділення з множини зв'язків системотвірних, тобто тих, що забезпечують поєднання різних елементів у систему. Відповідно до системного підходу специфіка складного об'єкту (системи) не вичерпується особливостями елементів, які її складають, а пов'язана передусім з характером взаємодії між елементами. Тому на перший план виходить завдання пізнання характеру і механізму цих зв'язків і відношень [5, с. 70].

Вихідні методологічні засади системного підходу дозволяють нам, по-перше, проаналізувати феномен емоційного інтелекту вчителя як системну професійно-особистісну якість, а, по-друге – системно дослідити процес його формування у майбутніх фахівців.

Феномен емоційного інтелекту, починаючи з середини ХХ ст., активно досліджується американськими вченими Дж. Мейером, П. Селовеєм, Д. Карузо, Р. Бар-Оном, Д. Гоулманом та ін., які розуміють його як вид інтелекту, що проявляється через сукупність когнітивних здібностей до розпізнавання й усвідомлення як власних емоцій, так і емоцій інших, і уміння використовувати отриману інформацію для управління мисленням і діяльністю [2; 3; 4]. В останні два десятиріччя до вивчення цього феномену звернулись і вітчизняні вчені, які розглядають його передусім як професійно значущу якість фахівців гуманітарного і негуманітарного профілю, яка відповідає запитам суспільства на конкурентоздатного і компетентного фахівця. Саме емоційний інтелект був визнаний на Всесвітньому економічному форумі (Давос, 2016 р.) однією із пріоритетних і ключових компетентностей, затребуваних на ринку праці у ХХІ ст. [8].

Емоційний інтелект вчителя став предметом досліджень І. М. Андрєєвої, М. В. Голубєвої, Н. М. Манойлової, О. Ю. Почтарьової та ін. У дослідженнях акцентується на значенні емоційної складової професійної діяльності вчителя і його умінні, по-перше, розумно використовувати особистісний емоційний ресурс для забезпечення продуктивної професійної діяльності і досягнення в ній успіху, а, по-друге, ґрунтуючись на «емоційній розумності» (Е. Л. Носенко), попереджати властивий професії вчителя синдром «професійного вигорання».

Отже, застосування системного підходу як методологічної основи дослідження емоційного інтелекту майбутнього вчителя дозволить нам: розглянути процес формування емоційного інтелекту студентів як цілісну систему; виокремити системотвірний чинник формування такої професійно значущої якості; визначити компоненти, їх ієрархічну підпорядкованість та взаємозв'язки в цілісній структурі цього феномену.

Література:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ: Либідь, 1997. – 374 с.
2. Bar-On, R., Parker J. (2000). Emotional and social intelligence: Insights from the Emotional Quotient Inventory. Handbook of emotional intelligence. San Francisco: Jossey-Bass, 363– 388 (eng).
3. Goleman, D. (1995). Working with emotional intelligence. N.Y.: Bantam Books (eng).
4. Mayer, J.D., Salovey P., Caruso D. (2000). Models of emotional intelligence. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 396 – 420 (eng).
5. Сисоєва С.О. Методологія науково-педагогічних досліджень: Підручник / С.О.Сисоєва, Т.Є. Кристопчук. – Рівне : Волинські обереги, 2013. – 360 с.
6. Сурмин Ю. П. Теория систем и системный анализ: Учеб. пособие / Ю.П. Сурмин. – Киев: МАУП, 2003. – 368 с.
7. Уемов А. И. Системные аспекты философского знания / А. И. Уемов. – Одесса. – Негоциант, 2000. – 160 с.
8. 10 ключових навичок до 2020-го <https://studway.com.ua/10-navichok/> (дата звернення: 25.04.2019).

РОЛЬ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОФЕСІЙНІЙ ОРІЄНТАЦІЇ ГІМНАЗИСТІВ (НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Тарарук Д. П.

аспірант кафедри педагогіки

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,

вчитель англійської мови Рівненської української гімназії

м. Рівне, Україна

Постановка проблеми. На сьогоднішній день тема модернізації освіти набула особливого значення. Одним із пріоритетних завдань державної політики є підвищення якості освіти, забезпечення її відповідності запитам особистості, суспільства та держави. Освіта при цьому виступає ключовим фактором розвитку особистості і суспільства в цілому.